

NÖF

Nemzeti Örökségvédelmi
Fejlesztési Nonprofit Kft.

MŰ

Esterházy-kastély, Tata
Ingyenes kiadvány

Kastély- és Vármagazin különszám

emlék

Újjászületett
a tatai kastély

Titkok
és rejtélyek

MŰKINCSEK
a világ másik
feléből

Múltunk
jelen időben

NEMZETI KASTÉLYPROGRAM
ÉS NEMZETI VÁRPROGRAM

LÁTOGASSON EL HELYSZÍNEINKRE!

TATA, ESTERHÁZY-KASTÉLY

Kedd - vasárnap 10.00 - 18.00
Pénztárzás és utolsó tárlatvezetés: 17.00
Regisztráció: tatakastely.hu
2890 Tata, Hősök tere 9.
+36 70 507 6135

SOMOGYVÁR, SZENT LÁSZLÓ NEMZETI EMLÉKHELY

Kedd - vasárnap
Szeptember 1. - október 31. 9.00 - 17.00
November 1. - március 14. 10.00 - 16.00
8698 Somogyvár, Kupavézér út
+36 70 197 9902

SIROKI VÁR

Április 1. - október 31. 10.00 - 18.00
November 1. - március 31. 9.00 - 16.00
3332 Sirok, Vár út 1.
+36 70 197 9893

OZORA, PIPO-VÁRKASTÉLY

Kedd - vasárnap
Tavaszi - nyári nyitvatartás: 10.00 - 18.00
Őszi - téli nyitvatartás: 9.00 - 17.00
7086 Ozora, Várhegy utca 1.
+36 20 243 3447

EDELÉNYI KASTÉLYSZIGET

Kedd - vasárnap
Április 1. - október 31. 10.00 - 18.00
Pénztárzás: 17.30
November 1. - március 31. 10.00 - 17.00
Pénztárzás: 16.30
Tárlatvezetéssel látogatható.
3780 Edelény, Borsodi út 7.
+36 20 400 2278

OROSZLÁNY-MAJKPUSZTA, KAMALDULI REMETESÉG

Kedd - vasárnap 10.00 - 18.00
Tárlatvezetéssel látogatható.
Pénztárzás és utolsó tárlatvezetés: 17.00
2840 Oroszlány-Majkpuszta
+36 20 400 9313

PÉCEL, RÁDAY-KASTÉLY

Kedd - vasárnap 8.00 - 16.00
2119 Pécel, Kálvin tér 1.
+36 70 515 6936

DÉG, FESTETICS-KASTÉLY KASTÉLYPARK

A kastélyfelújítás ideje alatt a park látogatható.
Kedd - vasárnap 10.00 - 18.00
8135 Dég, Hunyadi út 11.
+36 30 649 1229

FÜZÉRRADVÁNY, KÁROLYI-KASTÉLY KASTÉLYKERT

A kastélyfelújítás alatt a park a hét minden napján díjmentesen látogatható.
Április 1. - október 31. 8.00 - 18.00
November 1. - március 31. 07.00 - 20.00
3993 Füzérradvány, Gróf Károlyi Ede utca 1.
+36 20 400 9305

A helyszínek nyitvatartásával kapcsolatban érdeklődjön a nof.hu weboldalon.
A Nemzeti Kastélyprogram és Nemzeti Várprogram felújítási munkálatairól további információt az nkvp.hu oldalon talál.

Múltunk jelen időben | NEMZETI KASTÉLYPROGRAM
ÉS NEMZETI VÁRPROGRAM

Felelős kiadó: NÖF Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság
Főszerkesztő: Woth Zsófia
Elérhetőségek: 1113 Budapest, Daróczi út 3.
info@nofnkft.hu
+36 70 507 6191

A NÖF Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nonprofit Kft.
a Nemzeti Kastélyprogram és Nemzeti Várprogram koordinátora.

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Strukturális
és Beruházási Alapok

BEFECTETÉS A JÖVŐBE

Újjászületett a tatai kastély

■ A tatai Esterházy-kastély homlokzata a belső udvar felől

Mind a NÖF Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nonprofit Kft., mind a Nemzeti Kastélyprogram és Nemzeti Várprogram történetének, valamint Tata város kulturális életének meghatározó mérföldkövéhez érkezünk azzal, hogy átadhattuk a tatai Esterházy-kastélyt. Ez az első olyan műemléképület, ami az országos felújítási program keretében nyílt meg a nagyközönség előtt. Elhivatott kollégáim és partnereink megfeszítve

dolgoztak azért, hogy az épület hiteles formában nyerje vissza egykori pompáját. Örömmel mutatjuk be közös munkánk eredményét, amelynek köszönhetően a kastély hitelesen felújítva erősíti tovább Tata kulturális és turisztikai vonzerejét – mondta Glázer Tamás, a NÖF Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nonprofit Kft. ügyvezető igazgatója.

■ A tatai Esterházy-kastély homlokzata felújítás előtt és után

Újjászületés számokban

A kastély 2018-2020 között zajló felújítása során megújult több mint 600 db egyedi köelem, 12,3 tonna szerkezeti acélt építettek be a födém megerősítéséhez. Kicseréltek 5000 méter fűtés-csővet, 1000 méter belső vízvezeték, 7600 méter gyengeáramú és 19 770 méter erősáramú villanyvezeték. Beépítésre került 3600 méter internetkábel, továbbá közel 1000 elemből kiépített LED-es fényforrás és lámpatest. A felújítási munkálatok során a főépület és az úgynevezett kiskastély déli szárnyának teljes körű felújítása és állagmegóvó munkáinak kivitelezése is megvalósult. Megtörtént a belső udvar rekonstrukciója, megoldódott a hátsó parkban elhelyezkedő kis tó vízvezetése. Sor került a kiskastély mögötti támfal megerősítésére, a közművek (csatornahálózat, vízvezetés, gázbekötés, elektromos hálózat) rekonstrukciójára és megfelelő kiépítésére is. A főépület teljes szerkezeti megerősítését követően megújult a tetőszerkezet, amely új cserépfedést kapott.

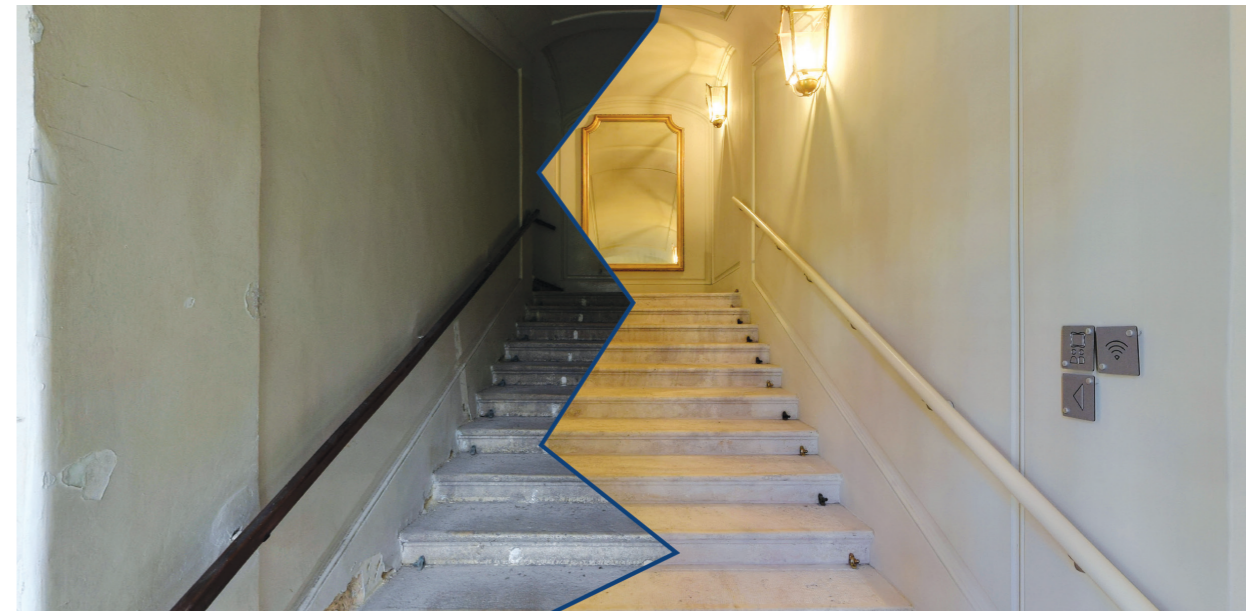
Eredeti tárgyak és restaurált részletek

A kastély közel 3000 m² alapterületű. Ebből 700 négyzetméternyi területen sikerült megőrizni az eredeti táblás és rombusz alakú parkettát a ráakott linóleumburkolatoknak köszönhetően. A fürdőszobákban pedig csodával határos módon maradtak fenn az eredeti márvány és holland csempés

burkolatok. A történeti festésrétegeket szakértőink gondos kutatások és archív fotók alapján restaurálták a térsorokban. Az enteriőrökben csak a tárlatok belsőépítészeti elemei jelentik a kortárs részleteket, amelyek egyszerűségükkel az eredeti textúrákkal harmonizálnak. A felújított kastélyban korhű bútorok és festmények idézik meg a barokk hétköznapi hangulatát. A ma Ausztráliában élő Esterházy leszármazottak jóvoltából számos, a tatai kastélyból elszármazott műtárgyat sikerült beszerezniük, amely kiemelt jelentőségűnek mondható – tette hozzá az ügyvezető.

Új szolgáltatások

A kastélyban „A Béke szigete” elnevezésű interaktív elemekkel gazdagított kiállítás látható. A látogatók megismerhetik az Esterházy család nemzetközi jelentőségét és a városra gyakorolt hatását. Emellett képet alkothatnak a kastély diplomáciai jelentőségéről, hiszen az Esterházyak korában számos magas rangú eseménynek adott otthont az épület. A barokk kastélyban azonban nemcsak a műemlékvédelmi helyreállítás és a kulturális tartalomfejlesztés történt meg, de ismét alkalmassá vált nemzetközi színvonalú rendezvények befogadására. A kiállítási- és a rendezvényterek egymástól függetlenül is funkcionálhatnak, hiszen külön lépcsőházzal megközelíthetők. A múzeumshop és a kávézó enteriőrjében

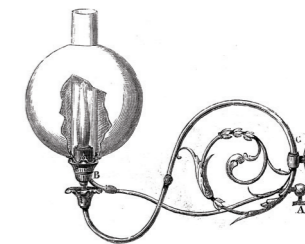
■ A főlépcsőház felújítás előtt és után

az új funkciónak megfelelően a kortárs design érvényesül. A tradicionális, mégis modern kávézó belépőjegy megváltása nélkül is látogatható. A NÖF Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nonprofit Kft. által koordinált Nemzeti Kastélyprogram és Nemzeti Várprogram keretében elsőként megnyí-

ló kastély Tata turizmusának és kulturális életének új, méltó helyszínt biztosít. A megújult műemléképület a kulturális kapcsolódást és a különleges rendezvényhelyszínt keresőket is várja – mondta el **Glázer Tamás**.

A világon először Tatán...

A bécsi udvar 1897. szeptember 10. és 15. között hadgyakorlatot rendezett, melynek főhadiszállásául a festői környezetben épült tatai kastélyt jelölték ki. A hadgyakorlatra meghívták Magyarországra II. Vilmos német császárt, a szász, a román és a szerb királyokat. 1897. július elején a két község (Tata és Tóváros) vezetősége a Budapesti Acetiléngáz Részvénytársasággal kezdett megbeszéléseket. Kérték, hogy mielőbb próbavilágításon mutassák be, miként lehet a város világítását megoldani.

Néhány nap múlva, 1897. július 24-én este fél kilenckor huszonegy helyen, **a világon elsőként kigyulladtak az utcai acetilénlámpák**. A világítás főpróbája ragyogóan sikerült. A két község az Acetiléngáz Részvénytársaságtól megrendelte a két császár – II. Vilmos német és I. Ferenc József osztrák császár és magyar király – tatai tartózkodásának idejére a grófi kastély, a Nagy-tó partján a királyi sátor, a főhercegek lakásául szolgáló piarista rendház, az Öregvár és a fontosabb utcák, terek megvilágítását. A Pesti Hírlap Tatáról tudósító újságírója így számolt be az eseményről: „Midőn ő felsége a szabadba lépett, pompás látvány tárult eléje. A vele szemben levő tópart színes világításban tündökölt, s a tó csendes felülete hatásosan tükrözte vissza a lámpások végtelen sorát, amely az egyik parttól a másikig nyúlt... Az egész város ki volt világítva, s az utcán hullámzó tömeg sokáig nézte a pazar látványosságot.”

Az Esterházy család és tatai kastélya

A második világháborút követően a tatai kastélyt kórházként hasznosították, egészen 1996-ig. Az ezt követő mintegy két és fél évtizedben üresen állt az épület, de

a történeti épületszerkezetek és az eredeti burkolatok jelentős részben megmaradtak. Ezek restaurálást követően ma már megtekinthetők a Nemzeti Kastélyprogram ke-

retében felújított, új kiállítási tartalommal megnyitott tatai Esterházy-kastélyban. Az I. fejlesztési ütemben megújult a kastély főépülete, a kiskastély egy része és a díszudvar. A program II. ütemében a kastélyegyüttes többi része egy már szintén kidolgozott koncepció alapján nyeri vissza egykori szépségét.

Történelmi épületeink fenntartható működtetése érdekében a fizikai rehabilitáción túl azok szellemi megújítása is megtörténik, hiszen épített örökségeink népszerűségét az is meghatározza, hogy milyen kiállítások láthatók benne. Fontos tehát, hogy hiteles, ugyanakkor friss és interaktív tartalom fogadja a látogatókat.

A program jelmondata is ezt a víziót tükrözi. Célunk, hogy hogy műemlék épületeinkben megismerhetővé váljon „**Múltunk, jelen időben**”. Ezért a megújuló épületekben a történetmesélés és az anekdoták mentén is megismerhetővé válnak az egykori birtokos családok egymást váltó generációi. A látogató a történelemtényekből jól ismert Batthyány, Festetics, Széchenyi, Károlyi vagy jelen esetben az Esterházy családok tagjairól is új ismereteket szerezhet az interaktív kiállításokban. Az Esterházy család történetének megismerésében **Dr. Virág Zsolt jogász, művészettörténész, a Nemzeti Kastélyprogram és Nemzeti Várprogram miniszteri biztosa** volt segítségünkre.

A Salamon nemzetségtől a birodalmi hercegi rangig

Magyarország egyik legjelentősebb főnemesi famíliája, a galánthai Esterházy család a Salamon nemzetségből származott. Ősét, Miklós de Solomunt 1242-ben már birtokosként említették a csallóközi Salamonvata helységben, tőle a család leszármazása folyamatos. Az Esterházy nevet először László használta. Dédunokája, Esterházy (I.) Ferenc Pozsony vármegyei alispán a „galánthai” nemesi előnevet vette fel anyjától, galánthai Besseney Ilonától örökölt galántai birtoka után. Később az alispán fia, (I.) Miklós alapozta meg az Esterházy család tekintélyét. Az 1613-ban testvéreivel együtt bárói rangra emelt (I.) Miklós 1625-ben ért pályafutása csúcspontjára, amikor a soproni országgyűlés nádorrá választotta, II. Ferdinánd pedig királyi helytartóvá nevezte ki.

Az uralkodó mellett, hogy a nádornak adományozta a fraknói várat és a hozzá tartozó uradalmat, 1626-ban István fiával együtt magyar grófi rangra emelte (I.) Miklóst „fraknói” előnévvel.

A Nemzeti Kastélyprogram és a Nemzeti Várprogram célja, hogy a műemlék-helyreállítás és az örökségmegőrzés mellett a látogatók számára izgalmas kulturális tartalmak szülessenek történelmi épületeinkben.

Mindemellett fontos, hogy a turisztikai vonzerővé fejlesztett kastélyok hozzájáruljanak az adott térség gazdaságának élénkítéséhez és a vidékfejlesztési célokhoz, a környező kis- és középvállalkozások pedig szolgáltatóként rácsatlakozhassanak az európai uniós és hazai forrásból életre keltett épített örökségeink szolgáltatási struktúrájára.

A családfa ágai

Az Esterházy familia három ágra szakadt, a fraknói hercegi és grófi ágazat Esterházy (I.) Miklós nádortól, a cesznecki grófi ágazat Esterházy (I.) Dánieltől, míg a zólyomi grófi ágazat Esterházy Páltól származott. (I.) Miklós nádor fiai közül Pál nádor alapította a fraknói hercegi ágat, (II.) Ferenc pedig a fraknói grófi ágat, a tata-gesztesi uradalmat az utóbbi birtokolta. 1762-ben Esterházy (III.) Ferenc tábornagy fiai egyezséget kötöttek egymással, eszerint a legidősebb, (II.) Miklós koronaőr, a bécsi magyar királyi nemes testőrség kapitánya a tata-gesztesi uradalom (tőle származott később a tatai ág), (I.) Károly váci, majd egri püspök a pápa-ugod-devecseri és a semptei uradalom, Ferenc kancellár, majd horvát bán pedig a cseklési uradalom (tőle származott később a cseklési ág) tulajdonosa lett.

Esterházy (IV.) Ferenc velencei, majd nápolyi követ egy új kastély terveinek elkészítésével bízta meg az uradalmi építészt, Fellner Jakabot. Az építési munkálatok nagyobb része minden bizonnyal 1765 és 1769 között zajlott, az ezekhez kapcsolódó legnagyobb kiadást 1768-ban tüntették fel a fennmaradt levéltári források. Az építési, berendezési munkálatok az 1770-es években fejeződtek be - mondta el **Dr. Virág Zsolt**.

Előkelő látogatók Tatán

Az Esterházy család magyarországi és nemzetközi jelentőségét jól mutatja, hogy tatai kastélyuk számos fontos esemény helyszíne volt. 1809. augusztus 22. és november 21. között itt lakott

Dr. Virág Zsolt, a Nemzeti Kastélyprogram és Nemzeti Várprogram miniszteri biztosa (Miniszterelnökség), és **Glázer Tamás**, a NÖF Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nonprofit Kft. ügyvezető igazgatója a tatai kastély erkélyén

az I. Napóleon francia császár hadai elől elmenekült I. Ferenc császár és király, valamint egy ideig a felesége Mária Ludovika is. Ugyanebben az évben, október 14-én a kastély északkeleti tornyának egyszerűen bútorozott szobájában írta alá az uralkodó az úgynevezett schönbrunni békét.

Esterházy (III.) Miklós idején komoly kulturális élet folyt a kastély falai között, Tatát akkoriban a „Magyar Weimarnak” is nevezték. Esterházy Miklós József felvirágoztatta a városban a lovassportot, tréningtelepet és versenypályát építtetett, lóversenyeket rendezett. Ezekre az eseményekre számos főúri vendég gyűlt össze, Bécsből is sokan érkeztek.

Mivel a gróf a művészeteket is pártfogolta, és vendégei részére kulturális szórakozási lehetőséget kívánt biztosítani, a korábbi helyett egy nagyobb színházat emeltetett. Ehhez a tervek a bécsi Fellner és Helmer hírneves színházépítő cég készítette,

amely például Berlinben, Hamburgban, Bécsben, Zürichben, Salzburgban, de Kecskeméten és Budapesten is épített teátrumokat. Míg az épület külseje a kastély klasszicizáló késő barokk stílusával harmonizált, belseje gazdag neobarokk kialakítást kapott, 250 személyes nézőtérrel és 16 tagú zenekarral rendelkezett.

Díszleteit és kellékeit a gróf Bécsből hozatta. Esterházy Miklós József halála után a Várszínházat nem használták, 1899-ben leszerelték, majd rossz állapotára hivatkozva özv. Esterházy (V.) Ferencné Lobkowitz Anna hercegnő lebonttatta, az anekdota szerint azért, mert féltette kiskorú fiát a felesleges kiadásokkal járó színház fenntartásától.

A színház belsejét többek között a híres osztrák festő, Gustav Klimt által készített képről ismerjük - ismertette **Dr. Virág Zsolt miniszteri biztos**.

Gustav Klimt a tatai Várszínház belső kialakítását ábrázoló, fekete-fehér archív fotóról ismert festményének analógiák alapján digitálisan újrászínezett változata (készítette: Pazirik Kft.)

Séta a kastélyban

Szubjektív tárlatvezetés a kurátorral

■ **Kövesdi Mónica**, a kiállítás kurátora a grófnői lakosztályban

Az Esterházy család a Felvidékről indulva egy-egy újabb birtok megszerzésével, kastély emelésével tudatosan terjeszkedett a 16-17. századtól kezdve. Ennek fontos mérföldköve volt a tata-gesztesi uradalom megvásárlása és kiépítése, amelynek jelentőségét jól mutatja, hogy a család egyik ágát „tatai”-nak nevezik.

Az Öreg-tó partján álló vár átépítésével terveztek rezidenciát alapítani a vizek városában. Amikor Esterházy József megvásárolta a birtokot, a rajta álló több mint 400 éves, a török korban megrongálódott vár lakhatatlan volt. Állítólag majdnem rá is omlott a grófra az épület, ezért új kastély épí-

tése mellett döntött. A Tata mezőváros felőli részen megépült kastélyt impozáns, zárt világ vette körül. Hatalmas alapterületű kertek, melléképületek, istállók, színház, sörház és fürdőház tartoztak az uradalomhoz, amelybe a romos várat, sőt, az Öreg-tavat is bekomponálták. Egy korábbi épület alapjain a szemnek kellemes látványt nyújtó, harmonikus kastélyépület született Fellner Jakab tervei alapján. A barokk építészettől eltérően azonban a főépület nem túl nagy, kimondottan otthonos és rendhagyó térszerkezetű. Alaprajza aszimmetrikus, nincs grandiózus lépcsőháza, a belső terek kis alapterületűek, a legnagyobb szalonok is kicsinek számítanak. További különlegessége, hogy a főbejárattól nem egy előtérbe, hanem egy fo-

lyosóra érkezünk, az emeleti elosztás viszont már szép ritmusú. Nincs meg a megszokott, szimmetrikus díszudvara sem. Habár az épület nem, az uradalom mérete jelentősnek számított, hiszen óriási gazdasági rendszert működtettek itt. Az Esterházy család tatai kastélya tehát egy igazán rendhagyó épületegyüttes, mind térszerkezetét, mind történetét tekintve – tudtuk meg **Kövesdi Mónikától**, aki a kastélyban látható kiállítás összeállításáért volt felelős. A művészettörténész nemcsak az újjászületett kastély kiállításának kurátora, de a tatai Kuny Domokos Múzeum muzeológusa is. Helyi lakosként kísérte figyelemmel a kastély sorsát a reménytelennek tűnő állapotok után a 2016-ban megkezdődő építkezési munkákig, majd 2017-ben örömmel csatlakozott a komplex felújítási projekthez.

„Óriási kihívás egy ekkora épület tartalommal való megtöltése, de igazi jutalom is, hiszen a gyakorlatban kamatoztathattam a tudományos munkában szerzett tapasztalataimat. Kevés ennyire összetett feladat adódik egy művészettörténész életében, amelynek során egyaránt fontos az épület, a műtárgyak, a családtörténet és egy egész korszak átfogó ismerete. A többéves kutatómunka, valamint a múzeumban eltöltött 25 évem alatt a várossal és a családdal kapcsolatos információk bőséggel álltak rendelkezésemre. Ezek legizgalmasabb mozzanatait, tanulságait igyekeztem a megszépült tatai kastélyban a látogatók elé tárni” – mondta el a kurátor.

A kiállítás főcíme, vagyis A béke szigete elnevezés a tárlat legfontosabb tartalmi elemeire hívja fel a figyelmet, hiszen az elvonulás, a vidék örömei, a kikapcsolódás helyszíne volt

a birtok. A diplomáciai vonatkozások kapcsán hangsúlyosan jelenik meg a békekötés motívuma, de szóba kerül a női sorsok és az asszonyok fontos szerepe mellett a családi béke fontossága is a kiállítóterekben.

„Szeretném, ha a látogatók a kastélyban végigsétálva felismernék, hogy a Monarchia virágzásának idején mekkora jelentősége volt ennek a családnak. Esterházy Miklós József – a nagy építető, a művészetek támogatója, a mágnás, az irigyelt gróf akárcsak elődei, kora grandiózus társasági életének meghatározó alakja volt. A kiállításban számos interaktív elem hivatott bemutatni azt, hogy a család mind a magyarországi, mind az európai történelem résztvevője, sőt alakítója volt. Az Esterházyak ugyanis Bécsen keresztül hadvezéreként, nádoroként vagy épp miniszterként sokszor döntő szerepet játszottak a Monarchia életében” – mondta **Kövesdi Mónika**.

A kurátorok munkájának egyik alapvető feladata meghatározni az úgynevezett „látogatói útvonalat”, amelynek mentén haladva az érdeklődők a legteljesebb képet alkothatják a témáról. Kövesdi Mónikát azonban arra kértük, hogy elvonatkoztatva ettől az útvonaltól mutassa be a számára legfontosabb tereket a kastélyban. „Művészettörténészként igen kedves számomra, amikor eredeti, barokk és rokokó tárgyak láthatóak a kastélyban. A kiállításban azok a berendezett terek a személyes kedvenceim, ahol a látvány olyan zavartalan, mintha a gróf vagy a grófnő az előző percben hagyta volna el a szobát. A kastélyban a grófnői lakosztály lett ilyen meghitt. Azt gondolom, hogy a Zöld szalon, a fürdőszobák, a kastélykápolna és a Béke szoba azok, amik megismerésével átfogó képet kaphat a kastélyról az a látogató is, aki csak rövid időt tud eltölteni a csodálatosan megújult terekben” – tudjuk meg a kurátortól.

Zöld szalon

A kastély lelke az emeleti díszterem vagy nagyebédlő, amit falburkolata után Zöld szalonként is emlegetnek. A terem falát családi arcképek díszítették, hiszen az Esterházyak büszkék voltak birtokszerző, vitézkedő őseikre. Nemcsak megőrizték, de visszamenőlegesen elkészítették az apák, nagyapák, ősapák vagyis a fontos felmenők képmásait. Itt, a családi arcképeken keresztül nyomon követhető az Esterházyak felemelkedése, ahogy a felvidéki kismenestől származó igen jelentős arisztokrata família kibontakozik. Az eredeti zöld falburkolat aranyozott fa kereteiben minden szempontból fontos családtagok

tekintenek a látogatóra. A terem eredetileg talán nem volt ilyen gazdag kialakítású, de az 1897-es császári hadgyakorlat idején már biztosan így nézett ki, mivel itt rendezték be I. Ferenc József császár és király szalonját. Az ekkor készült fotókat korabeli újságokból ismerjük, ezek jelentették a rekonstrukció alapját.

Delfti csempés és ruszkikai márvány fürdőszobák

A kastély igazi ékessége a két fürdőszobája. A grófnői lakosztályhoz, a kicsi, kandallós helyiséghez a 20. század elején Lobkowitz Anna Berta hercegnő egy kisebb helyiség átalakításával fürdőszobát építtetett. A rózsaszín árnyalatú, ruszkikai (erdélyi) márványborítású fürdő legszebb dísz a kehely formára faragott, márvány mosdókagyló. A gyermekszobához pedig a kék, hollandi csempés fürdőszoba tartozott. A tájakat, kikötői jelenteket, zsánerfigurákat, katonákat ábrázoló, kézfestésű mázas fajanszcsempék a hollandiai Delftben készültek. A kastélyokba a kerámiagyártás európai

központjának számító város műhelyeiből rendeltek csempét, amikor Európában elterjedtek a fürdőszobák. Szerencsére a különleges burkolatok jó állapotban vészték át még azt az időszakot is, amikor az épületet kórházként használták.

„Béke szoba”

A leírások szerint I. Ferenc császár és király a kastélykápolna feletti kis toronyszobában írta alá a schönbrunni békeszerződést. A kiemelt diplomáciai jelentőségű esemény tiszteletére a helyiséget ezt követően a család nem is használta. Minden egyes bútort úgy hagytak a helyén a kastélyleltár szerint, ahogyan azok az 1809-es békekötés idején álltak. Még az eredeti tintatartót a beleszáradt tintával is megőrizték az Esterházyak az uralkodói látogatás és fontos történelmi esemény tiszteletére.

Az eredetileg is emlékszobának berendezett helyiségben ezt a magasztos hangulatot igyekeztünk visszaidézni.

Túl a Béke szobán

A grófnői lakosztályból juthatunk a szinte a természetbe kilépő háromablakos toronyszobába. A kiállítás kurátora – csakúgy, mint a helyszínen dolgozó szakemberek többsége – rengeteg időt töltött a kastélyban, ismeri annak minden zegzugát.

Ha az épületben lakhatna, ezt a kicsi toronyszobát választaná magának, amelynek minden ablaka az Öreg-tóra és a tópartra néz. Innen zavartalanul gyönyörködhetne a csillagos égben, és hallgathatná a tópart énekesmadarainak hangját, barátságosát, széncinegék, erdei pintyek és fülemülék énekét. Számára itt lenne igazán átélhető a kastély szellemiségéből áradó, valódi béke érzése.

■ A tatai Esterházy-kastély toronyszobája

Felújítás és értékmentés

■ A kályhák összeállítása a Zöld szalonban

Az Esterházy család 1727-ben vásárolta meg a tata-gesztesi uradalmat, ahol a 18. század közepén kezdődött meg az építkezés. Az épület történetének egyik kiemelkedő eseménye volt, amikor II. Vilmos német és I. Ferenc József osztrák császár és magyar király egy hadgyakorlat alatt 1897-ben napokig tartózkodott a kastélyban. Az uralkodók fogadása miatt jelentős belső átalakítások történtek. A II. világháború után a kórházi használat nyomát hagyott az épületen, ennek köszönhető azonban az is, hogy számos részlet megmenekült. A 2020-ban befejeződött felújítás során új életre keltek a barokk terek, a Ferenc József által is ismert részletek.

Árulkodó anyaghasználat és berendezés

Egy kastély felújítását vizsgálatok sora előzi meg, ami olyan, mint egy izgalmas nyomozás. Az apró jelek és részletek sok mindent elárulnak a helyiségekről, ha tudjuk azokat értelmezni. A szobák funkcióira például az alapján is következtetni lehet, hogy milyen minőségű anyagokat használtak ott. A faburkolat, a fehér cserépkályha, a táblás parketta a magasabb rangú helyiségeket jelöli. A néhány négyzetméternyi, megmentett eredeti parketta alapján sikerült rekonstruálni a burkolatot és visszaépíteni azt a kastély reprezentációs tereibe. A folyosókon kelheimi

■ Gyári jegyek a cserépkályha alkotórészén

mészke lapot használtak, mivel azt egyszerű volt tisztán tartani. A konyha és kamra padlója rendszerint téglaburkolatot kapott. A kastély fehér mázas cserépkályháit **Szebényi Judit**, a terület specialistája restaurálta. Az egyterű barokk cserépkályha jellemzője, hogy darabokból állították össze. Gyártásuk során minden alkotóelem sorszámot kapott, amiket további feljegyzésekkel is elláttak. Számos értékes információt rejtett egy-egy felirat: innen tudható például, hogy kimondottan a tatai kastélyba gyártották a kályhákat. Ilyen módon sok esetben a készítő neve is fennmaradt. Szerencsére, amikor az Esterházyak korszerűsítették rezidenciájukat, a légfűtésrendszer rásegítéseként tovább használták mázas kályháikat, így ma is megcsodálhatjuk ezeket.

A kastély díszes, vezetékes vízü fürdőszobái 1915-ben gróf Esterházy Ferencné Lobkowitz Anna Berta hercegnő kérésére készültek. A gyermekszobából nyíló fürdő díszes burkolatán a 18. század tájai és kikötői jelenetei váltakoznak a katona ábrázolásokkal. A kék-fehér mintás delfti csempék a csodával határos módon maradtak meg. **Csáki Klára** és **Hajtó Kornélia** restaurátorok a kastély kórházi használata során a csempéken keletkezett 32 db lyukat hosszas, aprólékos munkával állították helyre. Képzeljük el a kórház betegeit a delfti csempés fürdőszobában!

Kutató- vagy betekintőablakok

A felújítandó műemlék épületek kiállítási terveit sokszor felülírja, amikor a munkálatok során izgalmas, addig rejtőzködő részletek kerülnek elő. A feltárások bemutathatóvá tétele azonban hosszadalmas tervmódosítással járhat. Ezért gyak-

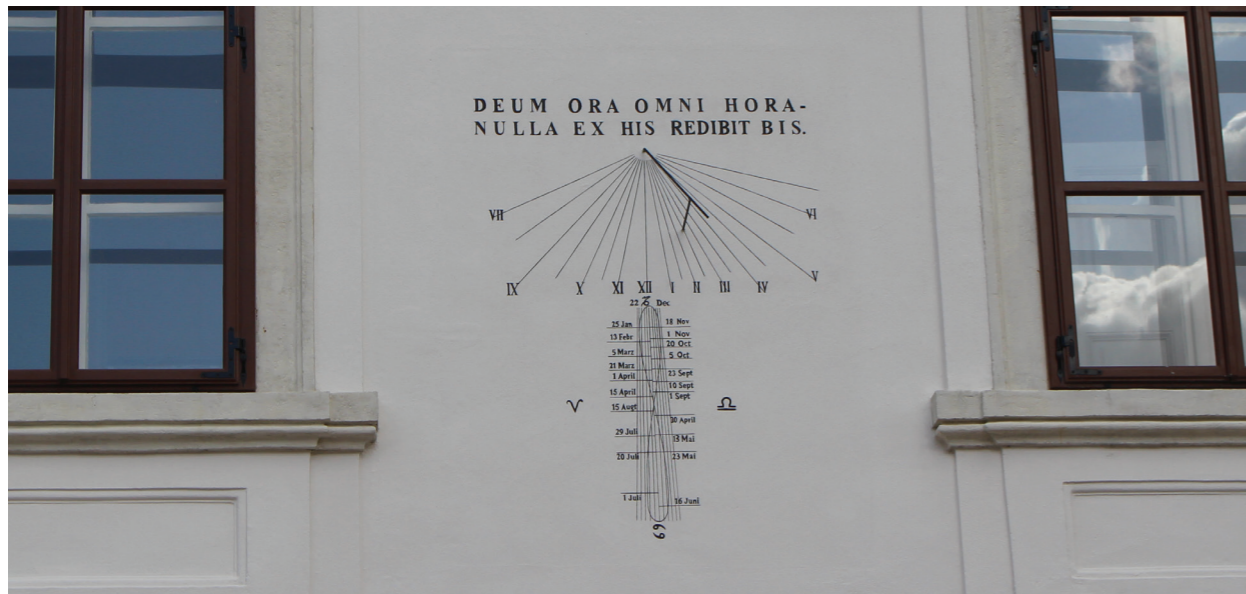
■ A feltárt falfestés részlete a biliárdszobában

ran kérdéses, hogy az így előkerülő részletek láthatóvá tehetőek vagy érdemesebb ledokumentálni és elfedve hagyni őket. A tatai kastély egyes termeiben például egymás alatt többféle történelmi díszítőfestés-réteget találtak a restaurátorok. Ahogy napjainkban unalmassá válik a korábbi tapéta, divatjamúlt lesz az addig kedvelt falszín, a főúri lakokban sem történt ez másképp. Így nem könnyű eldönteni, hogy melyik díszítőfestés és milyen módon célszerű bemutatni. Ezért néhol töredékes felületeken egy-egy festett réteget úgynevezett kutatóablakban vagy betekintőablakban tesznek láthatóvá, ami többek között a földszinti Biliárdszobában megfigyelhető.

A gépészet beszerelése

A felújított kastély teljesen új funkciót kapott, amihez plusz gépészet beépítése vált szükségessé, hogy megfeleljen a mai igényeknek, elvárásoknak, előírásoknak. A legösszetettebb feladat a riasztó, a légkondicionáló, a páratartalom-szabályozó, és a további elektromos berendezések feltűnésmentes elhelyezése, a kábelek rejtett elvezetése volt. Mivel ezek beépítése okozhatja a legnagyobb roncsolást, ezért komoly átgondolást igényel – a történeti részletekre ügyelve – a vezetékek elhelyezése. Szerelésükkor a korábbi vezetékek nyomvonalát követték, hogy minél kevesebb sérülés keletkezzen a falakon. Ez a folyamat kiemelt óvatosságot igényel, hiszen ezek a beavatkozások visszafordíthatatlan rongálást okozhatnak. Az, hogy az épületben a lehető legtöbb részlet az eredeti állapotában maradt meg, a szakterületek összehangolt munkájának köszönhető. Kutatók, tervezők, restaurátorok, kivitelezők többéves csapatomunkájának eredménye a hitelesen felújított tatai Esterházy-kastély.

A kastély titkai

■ Rekonstruált napóra a kastély homlokzatán

Ha egy lakóház felújítása összetett folyamat, akkor elképzelhetjük, hogy egy közel 3000 m² (+ tetőtér) alapterületű kastély renoválása mekkora kihívás. Nemcsak a víz-, gáz-, villanszerelés, szigetelés, burkolás lépéseit kell összehangolni, de a művészettörténész, az építész, a kiállítástervező, a restaurátor, a turisztikai menedzser vagy a pénzügyi munkatárs feladatait is. **Vavra Áron**, a NÖF Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési NKft. projektmenedzsere 2015 májusa óta fogja össze a tatai Esterházy-kastély felújításának folyamatait, ahol a turisztikai, a műszaki és hasznosítási szempontokat egyszerre kellett figyelembe venni. Már a koncepcióalkotáskor is előfordult érdekütközés, hiszen egy műemléképületben a falak nem mozdíthatók, az épület értékes elemeit – falfestéseket, eredeti burkolatokat – meg kellett óvni, miközben modern, turisztikai funkció megvalósítása volt a cél a hiteles bemutatás mellett. Szükség volt kompromisszumokra, azonban a műemlékvédelmi szakemberek, kutatók, tervezők és a projektcsapat kitartó munkája eredményeként egy jelentős épített örökséget sikerült megmenteni a pusztulástól. A Nemzeti Kastélyprogram keretében kidolgozott koncepcióra 2015 végén adták be a pályá-

zatot, és a következő év elején az építészeti tervek készítésével párhuzamosan talajmechanikai, fal- és restauratori kutatásokkal kezdetét vette a projekt. Az előkészületek során sok érdekesség derült ki, például, hogy a kastély egy korábban itt álló kisebb épület befoglalásával épült. Ebből adódik például rendhagyó alaprajza, a fogadótér szokatlan kialakítása, és az is, hogy a folyosó belső ablakainak kőkeretei vannak.

„Tatán a kastélyegyüttes kialakítására a rendelkezésre álló terület korlátozott volt, az uradalomhoz tartozó kiszolgáló épületek a tó partján sorakoztak. A központ és a kastély főépülete kicsinek tűnhet, pedig csak sűrű elosztású. A már meglévő utcaszerkezet keretei közé zsúfoltak be minden olyan funkciót – például gazdasági kiszolgáló épületeket, konyhát, kisebb istállót, a vendégek elszállásolására kialakított helyiségeket –, ami más főnemesi birtokon jó pár hektáron terült el. Ettől igazán egyedi, összetett és izgalmas ez az épületegyüttes” – véli a projektmenedzser. A felújítási munkálatok közben számos érdekes, rejtett részlet került elő a kastélyban. **Vavra Áront** arra kértük, meséljen ezekről.

A titkos lépcső

Az archív fotók alapján feltételezhető volt, hogy egy kisebb, rejtett lépcső is lehetett a kastély két szintje, a grófi és a grófnői lakosztályt között, de ennek semmilyen nyoma nem látszott. Az eredeti parkettára rakott szalagparketta bontása során ezen a területen azonban nem a jellegzetes burkolat került elő. Ez alapján sejtethető volt, hogy a lépcső valóban létezett. Miután megbontották a padlót, napvilágra került a titkos lépcső egy épségben fennmaradt szakasza. A grófnő szobája alatt a gróf öltözőszobája volt, a két helyiséget pedig ez a saját lépcső kötötte össze, amit csapóajtós, csigás szerkezettel láttak el. Feltehetően azért alakították ki, hogy a grófnak vagy a grófnőnek ne kelljen a fő- vagy a személyzeti lépcsőt használnia, amikor felkeresték egymást.

Értékmentő pince

Meglepő felfedezés volt, amikor a helyreállítási munkák során a főépület alatt egy rejtett pincére bukkantak, ahová egy ajtótok alatti csapóajtón lehetett lejutni. A zár mellett gondosan elhelyezték a csapóajtót nyitó kulcsot is. A pincelejárát valószínűleg az értékek elrejtésére szolgálhatott vészhelyzet esetén. A felfedezés után elindult a szóbeszéd, hogy „mindenféle kincseket” találtak itt az épületen dolgozók, de a helyiség sajnos évszázadok óta teljesen üresen állt. A napóleoni háborúk időszakában alakíthatták ki a kastély alatti pincével eredetileg összeköttetésben álló, majd elfalazott, titkos csapóajtón keresztül megközelíthető, rejtett helyiséget.

Felbukkant a kastély jelképe

Amphitritét ábrázolja az a barokk kőszobor, ami a kastély kertjében, szomorú állapotban várta újjászületését. A nőalak fejét a kiskastély egyik kádjában találták meg. A külsejét műkövel borították be, amely elfedte eredeti szépségét. **Csák Attila** szobrász-restaurátor figyelte fel rá, hogy a műkő alól egy hal uszonya sejlik át. A rétegek szakszerű megbontása után került napvilágra az alkotás igazi mivolta és jelentősége. A projektmenedzser azt meséli, amikor kapott egy fotót a restaurált nimfáról, nehezen hitte el, hogy ugyanazt a szobrot látja. Az egykor szökőkútaként funkcionáló nőalakot a kastély logójának választották,

hiszen az épület és a kiállítás allegóriájaként is értelmezhető. Története ugyanis egyszerre utal a diplomácia, a házasságok, a megújulás és a víz fontosságára.

A szobor a korszak kedvelt témáját idézi: amikor Poszeidón, a tengerek istene megkérte Amphitrité kezét, a nimfa elrejtőzött előle, a házasságkötés előtt egy delfin talált rá. Ezt a pillanatot ábrázolja az alkotás, aminek újjászületése igazi művészettörténeti kuriózum. Habár a szökőkút a kastély előkertjében állt, az enyészettől megmentett eredeti szobor ma a kiskastélyban fogadja a látogatót.

Vavra Áron, a NÖF Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési NKft. projektmenedzsere

a kazánt érintetlenül, kormosan hagyták lefalazása előtt, még seprű, lapát, rongy is volt mellette. Egykor ebből a helyiségből fűtötték, illetve „rakták” a cserépkályhákat, mivel azoknak a lakóterekből nem volt nyílásuk. Ebben a helyiségben a jelenlegi légtechnikai gépészet egy része is látható, így a modern és a régi rendszerek is megismerhetők a kőkeretben elhelyezett üvegezett betekintő ablakokon át.

A projektmenedzser kedvence

Vavra Áron elmondta, hogy a kastélyban az egyik személyes kedvence (sok egyéb mellett) az a csigalépcső, amit cselédlépcsőként használhattak. Ez a kőből készült szűk lépcsősor az egyik sátras szobát, a grófnői írószobát és a toronyszobát köti össze. A projektmenedzser úgy képzei, érdekes történetek résztvevői vagy fültanúi lehettek azok, akik egykor ezen a szűk csigalépcsőn közlekedtek nap mint nap.

A légfűtési kazán részlete

A napóra, ami ismét mutatja az időt

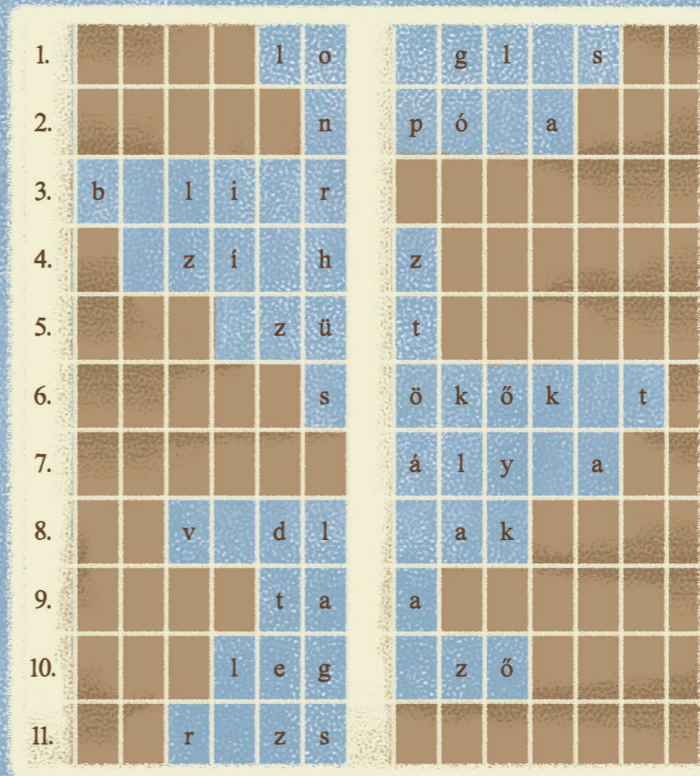
Amikor elkezdődött a kivitelezés, a projektmenedzser felfigyelt arra, hogy a homlokzatból egy funkciótlanak tűnő fémrúd állt ki. Felsejtelt benne, hogy ez talán egy napóra mutatója lehetett, majd egy archív fotón fel is fedezte ennek bizonyítékát. A II. világháborút követően az épület legnagyobb részéről az eredeti vakolatot eltávolították és cementes vakolatot hordtak fel rá. A napóra területe kivétel volt, itt az eredeti vakolatréteget nem távolították el, csak egy vékony cementes réteget vittek fel rá. Emiatt azonban a napóra teljes feltárása rendkívül időigényes lett volna – a cementes vakolat eltávolítása csak nagyon lassan, rétegről rétegre történhetett volna, hogy a napóra festése ne váljon le – és az eredeti alkotás pusztulásával is járhatott volna.

Ezért a festést archív fotók alapján rekonstruálták. Feltételezhető, hogy az eredeti számozás pontosan ott van a rekonstrukció alatt. Így a korabeli alkotás védve maradt, mégis bemutatásra kerülhetett.

Légfűtés a kastélyban

A barokk kastélyban kályhával fűtöttek, később pedig légfűtési rendszert alakítottak ki. Az ehhez tartozó kazán ajtónyílása a kivitelezés előtt elvégzett falkutatásnak köszönhetően került újra napvilágra. Amikor kibontották a falat, kiderült, hogy

A megfejtésből megtudhatod, milyen kedves állat volt a gróf kísérője a Tata környéki híres falkavadászatok során.

1. Ebben a sportban jeleskedett gróf Esterházy Miklós József, azaz Niki gróf.
2. Különleges időmérő eszköz a kastély falán.
3. A grófi család kedvelt szórakozása.
4. Ilyen épületet építtetett a gróf a kastély mellett.
5. Ebből a nemesfémből készültek a grófi család tálalóedényei.
6. Több ilyen műalkotás díszítette a kertet.
7. Ezzel az eszközzel fűtötték a kastély termeit.
8. Ezek az állatok gyülekeznek össze a tatai Öreg-tavon.
9. A város neve, ahol az Esterházy-kastély áll.
10. Ezt az ajándékot Mária Teréziától kapta a család egyik hölgytagja.
11. Ez a virág szerepel a család címerében.

A játékot összeállította Princz Diána, a NÖF Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési NKft. turisztikai menedzsere

Kulturális kalandok gyerekeknek

Princz Diána, a NÖF Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési NKft. turisztikai menedzsere

Gyerekszemmel a múzeumok világa sokszor csak egyhangú, nehezen értelmezhető tárgyak sokasága, kötelező iskolai program. De egyszer minden kisgyerek elgondolkodik azon, milyen lehetett egykor az élet egy kastélyban, hogyan töltötték mindennapjaikat a királyok, hercegnők, grófok.

Az Esterházy-kastély most izgalmas kultúrtörténeti utazásra hívja a gyerekeket és felnőtteket egyaránt. Gazdagon berendezett szobák, csodaszép enteriőrök sora várja, hogy az ide látogató megtapasztalja az igazi „kastélyélményt”. A kiállítás megtervezése során külön figyelmet fordítottunk

fiatal látogatóink megszólítására, hogy közel hozzuk, érthetővé, átélhetővé tegyük számukra a történelmet.

A kisebbeket külön tablószövegek és hozzájuk kapcsolódó játékos feladatlapok, családi foglalkoztató füzet és kipróbálható fajtékók várják. A nagyobb gyerekek számára tematikus tárlatvezetések, interaktív műhelyfoglalkozások és okostelefonra is letölthető tárlatvezető (Visual Guide) alkalmazás segíti a kultúrában való elmélyülést és teszi szórakoztató élménnyé az itt töltött időt.

„Külön érdekesség és személyes kedvencem a kastélyt megformázó interaktív babaház, mely Anna Berta hercegnő mindennapjaiba enged bepillantást. A figyelmes látogató számára még a titkos ajtók és lépcsők is feltárulnak.

Fedezzék fel a kastély varázslatos világát és csodálják meg az apró részleteket is! Bízunk benne, hogy a család minden tagjának tartalmas és szórakoztató időtöltést kínál majd a tatai Esterházy-kastély és új kiállítása” - mondta el **Princz Diána**, a NÖF Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési NKft. turisztikai menedzsere.

Műkincsek a világ másik feléből

Interjú Francesca Esterházy Blackwell-lel

Az Esterházy család a 18-19. században az iparszerű termelési formák meghonosításával felvirágoztatta Tata városát. A klasszikus gazdasági fellendülést téglagyár, cukorgyár, pezsgőgyár létesítésével, később pedig a mai Tatabánya területén lévő bányák megnyitásával indították el. A kastély utolsó főúri lakója, gróf Esterházy (V.) Miklós idejében készült el az a részletes leltár és gazdag fényképanyag, ami alapján pontosan ismerhetjük az uradalom működését és egykori berendezését. A gróf 24 éves korában édesanyjával elhagyni kényszerült a birtokot, és Ausztráliában kezdett új életet. Lányja, Francesca Esterházy Blackwell édesapja történeteinek keresztül a mai napig kötődik Tatához, ezért lelkesen követte a kastély felújításáról szóló híreket. A kiállítás hitelesebbé tételében pedig több mint 60 db műtárgy kerülhetett vissza a kastélyba Francesca Esterházyknak köszönhetően. Az utolsó Tatán élt gróf lányával az egykor a családjá birtokában lévő kastély újjászületése alkalmából készítettünk interjút.

Bemutatná a szűk családját néhány szóban?

1969-ben születtem Sydney-ben. Férjemmel, Robert Blackwell-lel és három gyermekünkkel, Antoniával, Olivíával és Tommal élek. Sydney-ben dolgozom ingatlanügynökként. Édesapám, Esterházy Miklós 1924-ben született a tatai kastélyban Esterházy Ferenc és Zichy Mária egyetlen gyermekeként. 1950-ben emigrált Ausztráliába, ahol találkozott édesanyámmal, Eva Ester Fábry-val, akivel 1956-ban házasságot kötöttek. A következő évben megszületett a bátyám, Paul Francis, majd én. Sajnos már sem a szüleim, sem a bátyám nem élnek.

Barátai, ismerősei tudják önről, hogy egy magyar nemesi család tagja?

Nem igazán szoktam erről beszélni, de a régi barátokkal – különösen azokkal, akik még ismerték a szüleimet is – megosz-

Francesca Esterházy Blackwell, gróf Esterházy (V.) Miklós lánya

tottuk a család történetét. Előbb-utóbb szóba is került, hiszen kilógtunk az ausztrál családok sorából. A házuk tele volt szokatlan régiségekkel, másfajta ételeket ettünk, ráadásul számukra furcsa nyelven beszélünk egymással. Amikor apám még élt, gyakran mesélt a lányaimnak arról, hogy ő egy magyarországi kastélyban nőtt fel. Nekik ez úgy hangzott, mint egy tündérmese, így mindig érdeklődve hallgatták az anekdotákat.

A lányokat is nagyon érdekelte a kastély sorsa, de amikor 2014-ben ellátogattunk oda, szörnyű állapotban volt. Ezért nagy volt mindannyiunk öröme, amikor tudomást szereztünk a helyreállításról.

Mi a legkedvesebb története, amit édesapja mesélt a kastélyban töltött gyermekkoráról?

Nehéz egy történetet kiválasztani. Sokszor kértük, hogy írja le az anekdotákat, de sajnos soha nem tette. Sok történet a sporttevékenységekről szólt, fiatal fiúként a legtöbb időt lóháton töltötte, hiszen a családnak saját ménese is volt. Szőrén tanították lovagolni, és addig nem engedték nyeregbe ülni, amíg futószáras vezetés közben nem tudott megállni a ló hátán.

A vizet is imádta. Egyszer nyert a lottón, és a nyerevényéből vett magának egy vitorlást, amivel gyakran hajókézelt a tatai Öreg-tavon. Élvezte a repülést is, volt egy vitorlázórepülője is, amivel bejárta a környéket. Ez meglehetősen furcsa hobbi egy olyan embertől, aki öregként rettegett a magasságtól.

Édesapja miért éppen Ausztráliában telepedett le, miután el kellett hagynia a kastélyt?

Apám 1948-ban hagyta el Magyarországot. Unokatestvére és jó barátja, gróf Alexander Kálnoky néhány évvel korábban költözött Ausztráliába. Ő invitálta édesapámat, aki végül a Nemzetközi Menekültügyi Szervezet segítségével érkezett meg a kontinensre. A kormány két éven át minden bevándorlónak munkát biztosított, ami némi biztonságot nyújtott számára. Apám nincstelenül érkezett a világ másik felére. A nagymamám, aki 1948-ban hagyta el Tatát, rövid ideig Bécsben élt, majd 1951-ben követte édesapámat. A család kimenekített vagyontárgyait a nagymamám hozta magával Ausztráliába. Habár ez csak egy kis része volt a műkincseknek, mivel sajnos sok mindent elloptak vagy elveszett útközben.

Apám és nagymamám Tasmaniában telepedtek le, ahol apukám "Jack-a-roo"-ként (juhtelepen dolgozó mezőgazdasági munkás) és gyári munkásként is dolgozott.

Miután feleségül vette édesanyámat, úgy gondolták, több lehetőség várja őket a városban, ezért Sydney-be költöztek. Anyám tanár volt, és el is helyezkedett a szakmájában, apám pedig végül egy európai pékség értékesítési igazgatója lett. Közel 30 évig dolgozott ott.

A családi fotón Francesca Esterházy Blackwell édesapja, **gróf Esterházy (V.) Miklós** és nagymamája, **Zichy Mária grófnő** látható

Tervezték, hogy a család valaha visszatér Magyarországra?

Az akkori rezsim alatt apámnak esélye sem lett volna a hazájában élni. 1973-ban mindkét szülőm ausztrál állampolgár lett. Hálásak voltak a szabadságért és a lehetőségeikért, amelyet az itteni élet adott nekik. Az 1980-as évek végén szó volt arról, hogy a magyar kormány kárpótolja a volt földbirtokosokat kárpótlási jegyekkel. Ennek értéke azonban nagyon alacsony volt, meg sem közelítette annak a vagyonnak az értékét, amelyet a családom a háború előtt elveszített. Az 1990-es években adódott ismét lehetőség, hogy visszaigényelje a birtokot, de ezt csak akkor engedte volna az állam, ha elkötelezzük magunkat, hogy több millió forintot költünk az ingatlan helyreállítására. A jelenlegi felújítást elnézve láthatjuk, hogy hatalmas költség egy 80 éve elhanyagolt épület életre keltése. A kormány pedig csak a kastély tulajdonjogát ajánlotta fel, nem pedig azokat

Családi ezüst Zichy- és Esterházy-címerrel, immár újra a tatai kastélyban

az üzemeket, amelyek a birtokhoz tartoztak, és amelyek bevételéből fenn lehet tartani és működtetni egy ekkora épületet. Így ez megint nem volt járható út.

Van olyan családi hagyomány, amit a grófi felmenők révén a mai napig őriznek?

Igen, őrzünk néhány magyar szokást, például megünnepeljük a szent Miklós-napot és december 24-én tartjuk a karácsonyt. Ami a családi hagyományokat illeti, nincs semmi igazán különleges, egyet kivéve. Van egy régi üvegserlegünk, ami ennyi éven át mindent átvészelve megmaradt. 1874. szeptember 2-án Ferenc József császár és király használta a kastélyban való tartózkodása alatt. Nagy tiszteletben tartották, apám is csak különleges alkalmakkor használta. Amikor hivatalosan is felnőttek lettünk, vagyis a 21. születésnapunkon, Paul bátyám és én is ebből a pohárból ihattunk. Antonia lányunk pár éve élhette át ezt a megtiszteltetést, és Olivianak is már csak néhány évet kell várnia, hogy koccinthasson ezzel a különleges serleggel.

Édesapja a kastély melyik helyiségeit emlegette leggyakrabban?

A titkos lépcső a nagyszüleim hálósobája között, amit kizárólag ők ketten használhattak. A Fehér szalon, amiben volt egy nagy jegesmedvebőr a padlón, és apám kisfiúként imádott rajta

feküdni, mert jó puha volt. Azt hiszem, a karácsonyfát is ebben a szobában állították fel. A kápolna, amit a nagymamám naponta használt, volt az egyetlen szoba, amit soha nem láttam, mivel fürdőszobává alakították át, amikor az épületben kórház működött. És persze a Zöld szalon, amit a reprezentáció helyszíneként használtak, és ahol gyönyörű festmények voltak az ajtók felett. De a ménesről, a vadászházról és vendégszobákról is sok szó esett.

Mikor látta először ezeket a helyszíneket?

Csak 1985-ben érezték úgy a szüleim, hogy jó lenne ellátogatni Magyarországra, hogy megmutassák Paulnak és nekem a család történeteinek helyszíneit. Csodálatos utazás volt és egyben életem legszebb emléke. Hat hetet töltöttünk Európában, ebből egy hetet Budapesten. Számos, a családunkhoz kapcsolódó helyet és embert látogattunk meg. Néhány napot eltöltöttünk Tatán is a város felfedezésével, ahol megismerhettük édesapám régi barátját, „Toncsit” (Hemmerlein Antal) és feleségét, Gabit. Abban az időben a kastélyépületben kórház üzemelt, így apám meg sem próbált bemenni. A csodálatos családi utazás után én még kétszer mentem vissza Tatára a barátaimmal.

Az egyik alkalommal megbeszéltem a főorvossal, hogy átsétálhassak a kastélyon. Szomorú volt azt az elhanyagolt állapotot látni, de hálás voltam, hogy később megoszthattam az él-

ményeimet apámmal. A fotóim és az archív képek alapján be tudtuk azonosítani az egyes szobákat. Édesapám nagyon örült, amikor meglátta, hogy egykori gyermekszobájához tartozó fűrdőszobában a kék-féher csempe még mindig megvan. Utoljára 2014-ben voltam Tatán, amikor a saját családomat is elhoztam magammal. Fontos volt számomra, hogy megosszam velük ezt az élményt, hogy ők is saját szemükkel lássák, hol született és nőtt fel a nagyapjuk. Maradandó hatást tett rájuk.

Már ekkor hallottam a tervezett felújításról, és innentől kezdve kutattam és vártam a híreket felőle. Aztán találtam a Facebookon egy felhívást, amiben a Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nkft. a Nemzeti Kastélyprogram keretében várta azoknak a jelentkezését, akiknek információi vannak a kastélyból elszármazott műtárgyakról vagy birtokukban van ilyen. A felhívás célja az volt, hogy eredeti műtárgyakat vásároljanak a családunkat bemutató kiállításához. Az elmúlt 2,5 évben **Fehér Nórával**, a NÖF Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési NKft. műtárgybeszerzési menedzserével voltam folyamatos kapcsolatban annak érdekében, hogy számos műtárgy visszakerülhessen az épületbe. Nagyon boldog vagyok, hogy ha csak kis mértékben is, de hozzájárulhattam a kiállítás létrejöttéhez.

Miért vált meg műtárgyai jelentős részétől?

Van néhány műtárgy, amit nagyon szeretünk, és az otthonunkat díszíti, azonban nincs hely mindennek. Ráadásul nem szeretném úgy érezni magam, mintha egy múzeumban élnék. Paul, a bátyám nem sokkal azelőtt hagyott itt minket, hogy sógornóm, Brenda és én értesültünk a kastély helyreállításáról. Kézenfekvőnek tűnt, hogy a családi hagyaték egy része a tatai kastélyba kerüljön.

Így a műtárgyak a családunk számára is jelentős helyen, nyilvánosan lesznek megtekinthetőek, így mi is bármikor megnézhetjük őket. Úgy gondoltuk, hogy eredeti családi műtárgyakkal hitelesebbé tehetjük a kastélyban látható kiállítást.

Melyik a személyes kedvence azok közül a műtárgyak közül, amelyek most visszakérültek a kastélyba?

A legnehezebben a rózsafa levelesládától váltam meg. Ezen a dobozon egy gyönyörű miniatúra látható (Isabey alkotása), amin egy nő galambot tart az ölében. A dobozt szerelmes levelek őrzésére használták, és csak egy titkos karral lehet kinyitni. Gyerekkoromban imádtam ezt a dobozt, és úgy gondoltam, hogy a miniatúrán ábrázolt nő elbűvölően szép. Apám

Szerelmes és személyes levelek tárolására használt 18. századi rózsafa doboz, aranyozott bronz veretekkel. Oldalán kézzel festett jelenet, amelyet Jean-Baptiste Isabey készített, aki Bonaparte Napóleon francia császár udvari festője volt. **A műtárgy, amely a tatai kastély archív enteriőr fotóin is szerepel, felbecsülhetetlen értéket képvisel. A rózsafa doboz ismét grófnői lakosztályt díszíti.**

úgy tudta, hogy a ládika Marie Françoise de Roisin de Baudry ösüncé volt, de a nénikém szerint Pálffy Mária Anna volt a doboz eredeti tulajdonosa. A mai napig nem vagyok benne biztos, hogy melyiküké lehetett. Ez a doboz a kastélyról készült archív fotókon is megjelenik, ezért úgy gondoltam, hogy nagyban fogja növelni a kiállítás értékét és hitelességét.

Tervezik, hogy a járványidőszakot követően ellátogatnak a kastélyba?

A leghatározottabban, igen. Amint lehetőségünk nyílik rá, azonnal el fogunk látogatni Tatára.

Mit üzen a magazin olvasóinak?

Remélem, élvezni fogják a kiállítást és a felújított kastélyt! Csodálatos, hogy az épület öröksége megőrződött, és hogy végre lehetőség van a nyilvánosság számára, hogy új emlékeket hozzanak létre itt. Biztos vagyok benne, hogy sok látogatót fog vonzani, de a fő reményem az, hogy az épület a tatai emberek kulturális és közösségi rendezvényeinek központja lesz!

Mesélő műtárgyak

Az épületek helyreállítása mellett a program nagy hangsúlyt fektet az értékmentésre, amelyhez a kiállítás szerves részét képező műtárgyak beszerzése is hozzátartozik. Munkám során elsődleges törekvés a kastélyokból elszármazott vagy az adott nemesi családhoz köthető művészeti alkotások felkutatása, amely érdekes és komplex feladat. A II. világháború után a főúri családok tulajdonában lévő kastélyokból a mozgatható ingóságokat jellemzően elhordták, a műtárgyakat és értékeket a megszálló katonák begyűjtötték.

Hazánk műtárgyállománya európai viszonylatban kimagasló veszteségeket szenvedett el ekkor. Az újjászülető tatai kastély enteriőrjeibe kiemelkedő mennyiségű és minőségű műtárgyat sikerült beszerezni. Köztük nagy arányban vannak azok a tételek, amik az Esterházy családhoz köthetőek, vagy bizonyítottan a kastélyból kerültek el. Ezzel az újonnan megnyíló kiállítás a program egyedülálló ékessége lesz. Személyes kedvenceim azok az alkotások, amelyeknek története közelebb hozza a látogatókat a régmúlt időkhöz, és betekintést engednek az Esterházy család életébe.

Érdekes megkeresni a kiállítóterben azt a 18. század második felében készült tölgy alapon mahagóni, tüziaranyozott, bronzveretekkel díszített íróasztalt, amelyen valószínűsíthetően I. Ferenc osztrák császár és magyar király aláírta a napóleoni háborúkat lezáró bécsi, vagy más néven schönbrunni békét 1809. október 14-én. A bútor romos állapotban került hozzánk, de szakszerű restaurálás után ma újra a régi fényében tekinthető meg a kiállításban.

Ezen kívül szívemhez közel álló műtárgyak az utolsó tatai kastélyban élt főúr, gróf Esterházy Miklós lányától, Francesca Esterházy Blackwelltől Ausztráliából megvásárolt és adományba kapott műkincsek. Ezen tárgyak jó része archív felvételeken fellelhető, azonban létezésükről egészen 2018-ig nem volt tudomásunk. Azt feltételeztük, hogy a háború utáni kifosztás vagy rongálás áldozataivá váltak. Sikeres kimenekítésük, majd haza- és ismét eredeti helyükre kerülésük igazi kuriózum. Tekintsék meg a Zichy- és Esterházy-címerrel ellátott ezüst lakodalmi készletet, a család felmenőit ábrázoló miniatúra remekműveket, igazán impozáns látványt nyújtanak!

Fehér Nóra, a NÖF Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési NKft. műtárgybeszerzési menedzsere a schönbrunni békekötés íróasztala mellett

Reményeim szerint a látogatók tetszését éppúgy elnyerik, mint azokét, akiknek volt szerencséjük a tárgyak felkutatásában részt venni.

Aranyba foglalt ősök

Újjászülítő képkeretek a farestaurátorok műhelyében

Az emeleti díszterem, aranyszoba, nagyebédlő, avagy a zöld szalon faburkolatának mezőit úgy alakították ki, hogy helyet adjon az Esterházy család őseit ábrázoló portréknak. Az 1897-es hadgyakorlat idején itt rendezték be Ferenc József császár és király szalonját, amiről korabeli újságokban maradt ránk felvételek. Ezek a fotók adták a rekonstrukció támpontjait, amely alapján a 19. századi állapotot igyekeztek visszaidézni a szakemberek. A terem teljes helyreállítása során a parkettát, a faburkolatot, a stukkó díszeket mind-mind restaurálták. Ahogy a legtöbb magyar kastélyban, így Tatán sem maradt meg a berendezés vagy a festmények nagyobb része.

Az eredetileg innen származó képek közül is csak néhány darab kerülhetett most a helyére, a legtöbb Esterházy portré nem ezt a szalont díszítette.

„Kirákos” restaurátor módra

A szalon portréi a 18. században különféle díszítésű keretekben a terem különböző alakú falakívágásaiba illeszkedve készültek. Azonban azok a festmények sem az eredeti keretezésben kerültek elő, amelyek innen származtak el. **Kozma Péter** és **Kolozsvári Gergely** fiatal farestaurátorok kaptak megbízást arra, hogy korabeli fotók alapján rekonstruálják az Esterházy portrék kereteit. A tervezés folyamata izgalmas kihívást jelentett, mivel a keretek voltak az egyetlen változtatható elemei a hatalmas „kirakós”-nak. A falmélyedések és a festmények kisebb-nagyobb eltéréseit ugyanis csak a keretezés segítségével lehetett egységbe hozni. Ezért a szakemberek számítógépen modellezték, hogyan lehet esztétikusan beilleszteni a kurátor által meghatározott mezőbe az adott portrét.

A tükörkeretek díszei

A korabeli enteriőrfotókról csak a motívumok ismétlődése és elnagyolt formája volt kivehető, a pontos mintázatot nem lehetett azonosítani. Ezért a kastélyban megmaradt néhány eredeti tárgy közül a jelenlegi kávézó tükreinek keretdíszei és a lépcsőforduló tükör profilja adott támpontot a tervezéshez. A zöld szalon falainak jellegzetes akantusz* díszítései is visszaköszönnek a kereteken, amelyeket a korabeli technológiák és anyagok alkalmazásával készítették el. A 17 db képkeret közül az íves darabok rekonstruálása volt a legbonyolultabb, hiszen van, amelyiknek 3 oldala is hajlított és a sarkuk is lekerekített. Ezek gyártása még a mai technológiai feltételek mellett is rendkívül összetett feladatnak bizonyult.

Enyv és pálinka a díszítéshez

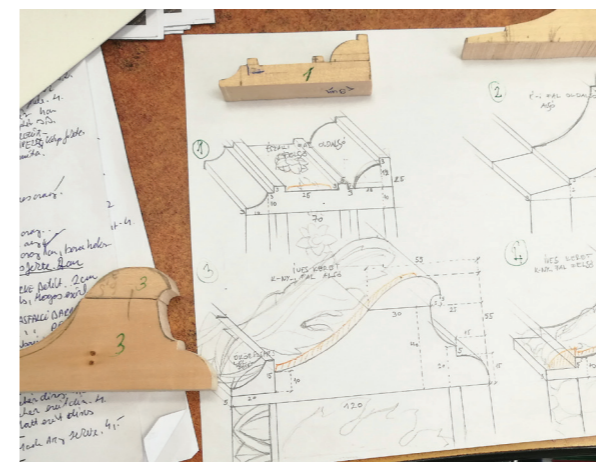
A keretek korhű módon hársfából készültek, az egyik legkiválóbb minőségű „csomómentes” alapanyagból. Az íves formákat egyedi marófejjel alakították ki, a restaurátorok kézzel rajzolt tervei alapján. Az elemek legyártása és összeillesztése után a plasztikus díszítőmotívumokat úgynevezett blondel technikával készítették, éppúgy, ahogy a 19. században. Az antik képkeretek díszítései ugyanis egy sűrű, gyurma szerű masszából, csontenyv, gyanta és mészkőpor keverékéből készültek. Ezt a kellemetlen szagú masszát forrón formákba préselték, a kihűlt plasztikát kivágták és a fakeret felületére ragasztották. A nyersfa képkeretet és a felragasztott díszítést az aranyozási technikától függően vékonyan vagy vastagabban alapozták kréta réteggel. Az arany szín kialakításához használt metálapokat mixtionba (olajos, gyantás ragasztóanyag), az aranylapokat pe-

dig bóluszba (iszapolt agyag, tojásfehérje vagy enyv keveréke) tették. A közel áttetsző vékonyságú 23,5 karátos aranylapok felrakása egykor és ma is pálinka segítségével történt. Nem az aranyozó mestert, az aranylapokat „kezelték” a pálinkával: a felületen lévő bólusz réteget pálinkával nedvesítették, ami kioldotta a benne lévő kötőanyagot, így tapadt a hajszálvékony aranylap a keretre. Az így létrejött felületet achátkövel fényesre polírozták, így lett olyan a keret, mint egy igazi arany öntvény. Ezért is alkalmazzák már sok száz éve ezt a technikát.

A 17 db képkeret elkészítése közel fél évet vett igénybe, hiszen a restaurátorok egyenként gyártottak le minden darabot, ezért mint egy-egy önálló képzőművészeti alkotásra tekinthetünk rájuk. A szakemberek számára különlegesen szép feladat volt a portrék kereteinek újragyártása, hiszen általában régi tárgyak sérüléseinek javításával bízzák meg őket. Ritkaság, hogy a korabeli eljárásokkal újat kell alkotniuk. Munkájuknak hála, a tatai kastély dísztermében méltó keretekben vigyázzák a látogatók lépteit az Esterházy ősök.

* akantosz nevű növény stilizált levele, a görög korinthuszi oszlopok díszítőmotívuma

Az oroszlanos kutat tápláló forrás rejtélye

Fogadóépület, amin forrás folyik keresztül

A felújítás során a kiskastély egy része is megszépült, megújult. A látogatókat - akik itt válthatják meg belépőjegyüket - koldgáink mellett az eredeti Amphitrité szobor, a kastély jelképe fogadja. A fogadóépület mögötti sikátorban egy 3 méter hosszú márványmedencét találtak, aminek különlegessége, hogy folyamatosan közel 20 fokos karsztvízzel töltődik fel, és a vize egy csatornán keresztül folyik át a kiskastély alatt. Ez, az épület alatt folyó forrásvíz táplálja a belső udvaron álló eredeti formájában fennmaradt oroszlanos kutat, ami a kastély területén keresztüláramló vizet tereli mederbe. A forrásvíz – a föld alatt folytatva útját – a kastélykert hátsó tavába folyik, innen pedig a Mikoviny Sámuel 18. századi tervei alapján készült Által-ér vízelvezető rendszeren keresztül éri el Európa leghosszabb folyóját. A Dunáig tartó utat kerékpárral is követhetjük a tatai Által-ér mellett haladó hangulatos kerékpárúton. „A fogadóépület mögötti márványmedence jelenleg nem látogatható, azonban jeles napokon, külön vezetéssel szeretnénk bemutatni ezt a természeti és építészeti különlegességet is. Terveink között szerepel továbbá, hogy a következő fejlesztési ütemben

feltárjuk és láthatóvá tesszük a kiskastély alatt folyó forrást. Habár a kastélyon átáramló víztömegeből jelenleg csak az udvari oroszlanos kút látható, remélem, hogy történetével átadhattam egy keveset abból a csodálatból és elődeink mélyreható tiszteletéből, amit ez a különleges kút kelt bennem, valahányszor ránézek” – mondta el **Pálházy Nándor**, a tatai Esterházy-kastély vezetője.

Biztosak vagyunk benne, hogy látogatóink is fel fognak fedezni egy-egy ámulatba ejtő részletet az újjászületett tatai kastélyban, akár a kiállítást tekintik meg, akár rendezvényhelyszínként veszik igénybe a kastély szolgáltatásait, vagy amikor betérnek a különleges hangulatú Szalon Kávézóba megköszölni az Esterházy-tortát.

Ikonikus rendezvényhelyszín

„A kastély az Esterházy család idejében több jelentős diplomáciai eseménynek is otthont adott. Ez a szellemiség pedig ma is kiemelt rangot kölcsönöz a műemléképületben tartott eseményeknek. A fejlesztéseket követően a kastély főépülete, dí-

■ Kávészalon az Esterházy-kastélyban

■ Pálházy Nándor, a tatai Esterházy-kastély vezetője

szudvara és kastélyparkja színvonalas rendezvényhelyszínné vált. Az épület belső és külső terei kitűnően alkalmasak kisebb előadások, konferenciák, kamarazenei koncertek, családi események, esküvői szertartások, exkluzív, akár nemzetközi jelentőségű események megtartására. A kastélyban megtekinthető kiállítás és a rendezvényter egymástól függetlenül is funkcionálhatnak, hiszen külön lépcsőházon keresztül megközelíthetőek. A korhű módon megszépült kastély külső és belső terei tökéletes helyszínei lehetnek filmforgatásoknak és tematikus fotózásoknak” – folytatja **Pálházy Nándor** a kastély szolgáltatásainak bemutatását.

Anna Berta Mesterei Galéria - Ahol az elegancia hagyománya tovább él

Gróf Esterházy (V.) Ferenc felesége, Lobkowitz Anna Berta hercegnő a századforduló társasági életének, stílusának és ízlésének meghatározó alakja volt. Az arisztokraták öltözködésében az igényességet a kitűnő anyagokból, finom kelmékből készült legjobb mestereknél varratott ruhátár jelentette. Előfordult, hogy öltözékeik árából egy kisebb birtokot is lehetett volna vásárolni. Pazar ékszereik pedig nemcsak státuszszimbólumot, ha-

nem nehéz időkből gyorsan mozdítható tartalékot is jelentettek. Az Anna Berta Mesterei Galéria a régió legkiválóbb kézművesei által, kifejezetten a tatai Esterházy-kastély számára készített alkotásokat mutatja be és kínálja a látogatóknak. Olyan mestersegek sorakoznak itt fel, amelyek hagyományai évszázadokra nyúlnak vissza. Jelenkori művelőik elődeik alkotásaiból merítnek, korunk hölgyeinek és urainak ízléséhez igazodva alkotnak.

Szalón Kávézó – az Esterházy kávészalon

Tata az Esterházy család számára a vidéki élet kényelméről, a pihenésről és a kikapcsolódásról is szólt. Vadászatok, multságok, vendégvárás, előkelő vacsorák és kávézások jellemezték az itt töltött hétköznapokat. Az Esterházyak híresek voltak kifinomult ízlésükről, nem volt ez másképp a gasztronómia terén sem. Hétköznapjaikban is jelen volt az elegáns, gourmet ízlés: bécsi mintára elkészített kávékülönlegességeket fogyasztottak, süteménykülönlegességeket készítettek cukrászaikkal, melyeket saját francia pezsgőmesterek remek

alkotásaival koronázták meg. A tatai Esterházy-kastély Szalón Kávézója ezt a hangulatot hivatott megidézni, egy szeletet és egy cseppet abból a milióból, ami a kastély lakóit és vendégeit körülölelte. A modern, mégis elegáns kávézó belépőjegy megváltása nélkül is nyitva áll a tatai kastélyba betérők előtt. Círádás minta és ékkőként tündöklő dió – egy isteni szelet Esterházy-torta, mely európai hírnévre tett szert. Minden édesszájú érzi szájában a jellegzetes vajkrémes sütemény ízét a név hallatán – mégsem tudjuk biztosan, hogy honnan is ered a recept.

A legenda szerint legelőször galánthai herceg Esterházy Pál Antal számára készítették el ezt a különlegességet a XIX. században. Talán a feltevések közül ez a leghelytállóbb, hisz a herceg híres volt ínyenc ízléséről. A semmihez sem hasonlítható íz kombináció gyorsan meghódította a Monarchiát és a tatai Esterházy-kastélynak is kedvelt süteménye lett. Nem csoda hát, hogy megannyi recept, megannyi variáció született. Kóstolja meg a tatai Esterházy-kastély Szalón Kávézójában ezt a méltán híres desszertet, amit mi a következő recept alapján készítünk:

Az Esterházy-torta receptje:

16 szeletes tortához

1

Hozzávalók a tésztához:

- 5 db 20 cm-es tortalap
- 10 db tojásfehérje
- 330 g kristálycukor
- 360 g pörkölt darált dió

2

Hozzávalók a krémhez:

- 280 g tej
- 100 g tojássárgája
- 50 g kristálycukor
- 25 g liszt
- 350 g puha vaj
- 1 db vaníliarúd
- brandy ízlés szerint

3

Hozzávalók a tetőmázhoz:

- 200 g fehér fondant
- 60 g étcsokoládé

A tatai Esterházy-torta elkészítése:

A diót sütőpapírral bélelt tepsire fektetjük, majd 160 fokra megpirítjuk és ezt követően finomra daráljuk.

A sütőt előmelegítjük 200 fokra, két tepsire sütőpapírt fektetünk, és 20 centiméteres köröket rajzolunk a lapokra. Ezután a tojások fehérjét habbá verjük, majd apránként hozzáadjuk a cukrot. A habhoz hozzákeverjük a diót és egy csipet sót, óvatosan a hab összetörése nélkül. A formákba simítjuk a krémet, összesen öt lapra elegendőt, és a sütőbe tesszük.

Közben elkészítjük a krémet, a tejet a brandyvel egy forralóba öntjük, hozzáadjuk a cukrot és közepes lángon melegítjük. A tojások sárgáját a liszttel csomómentesen

elkeverjük, a tejhez adjuk, majd addig keverjük, amíg be nem sűrűsödik. Fontos, hogy ne forrjon fel közben.

Ha kész, félrehúzzuk.

A vaját 20 percig szobahőmérsékleten hagyjuk, majd felhabosítjuk és hozzáadjuk a kihűlt krémet, habverővel alaposan kidolgozzuk.

Ezután következik a torta összeállítása a lapokból, végül az oldalát is bekenjük a maradék krémmel. A végén az utolsó lapot finoman bevonjuk az olvasztott fehér fondanttal és étcsokoládé csíkokat futtatunk át rajta. Ezt egy kés élével óvatosan megmintázzuk, majd a tortát néhány órára a hűtőbe tesszük.

NÖF

Nemzeti Örökségvédelmi
Fejlesztési Nonprofit Kft.

www.nof.hu · www.tataikastely.hu
www.facebook.com/nofnkft · www.instagram.com/nofnkft

Múltunk
jelen időben

NEMZETI KASTÉLYPROGRAM
ÉS NEMZETI VÁRPROGRAM

www.nkvp.hu · www.facebook.com/nkvp
www.instagram.com/nkvp

